

Jakob – 1. Mosebok 25-50¹

Abraham og Sara fikk sønnen Isak. Isak og Rebekka fikk sønnene Esau og Jakob. Abraham, Isak og Jakob regnes som Israels stamfedre, eller med et annet ord: patriarker. Jakob, som fikk navnet Israel, ble far til tolv sønner, og slektene etter disse tolv utgjør Israels folk. Kvinnene i begynnelsen av Israels historie – matriarkene Sara, Rebekka, Rakel og Lea – vil vi skrive om i en annen artikkel.

I denne artikkelen konsentrerer vi oss om Jakob (hebraisk יַעֲקֹב). Navnet kommer av verbet *'aqab* som betyr «holde i hælen» eller narre og lure. Det passer godt. Han holdt sin bror Esau i hælen da han ble født. Han narret sin far, sin bror og sin onkel.

I 1. Mosebok 25,20ff fortelles det at Isak tok Rebekka til kone.

Allerede da Rebekka var gravid med tvillingene, ble det kamp mellom de to guttene (1. Mos 25):

Men da barna sloss med hverandre inne i henne, sa hun: «Hvorfor hender det meg noe slikt?» Og hun gikk for å søke råd hos Herren. Herren sa til henne:

«To folkeslag er i ditt morsliv,
to folk skal skilles før de blir født.
Det ene blir sterkere enn det andre,
den eldste skal tjene den yngste.»

Da tiden kom og hun skulle føde, var det tvillinger i morslivet hennes. Den første som kom, var rød og hårete som en fell over hele kroppen. De kalte ham Esau. Så kom broren; han holdt Esau i hælen med hånden. Derfor kalte de ham Jakob.

Da guttene var blitt eldre eller voksne, fortelles det om første gangen Jakob lurte broren Esau:

En gang Jakob holdt på å koke suppe, kom Esau hjem fra marken. Han var sliten. Esau sa til Jakob: «Skynd deg, gi meg noe å spise av det røde, det røde du har der, for jeg er sliten!» Derfor kalte de ham Edom. Men Jakob sa: «Først må du selge meg førstefødselsretten din!» Esau svarte: «Se, jeg holder på å dø! Hva skal jeg med førstefødselsretten?» «Sverg på det først!» sa Jakob. Så sverget han og solgte førstefødselsretten sin til Jakob. Da ga Jakob ham brød og linsesuppe. Han spiste og drakk, reiste seg og gikk. Slik viste Esau forakt for førstefødselsretten.

Brødrenes forhold til hverandre er ikke preget av brorskjærighet, men av kamp om privilegier. Enda verre blir det når det viser seg at Esau er sin fars yndling, mens Rebekka holder mest av Jakob. Med morens hjelp klarer Jakob å lure til seg farens velsignelse (kap. 27):

Da Isak var blitt gammel og øynene hans var for matte til å kunne se, kalte han til seg Esau, sin eldste sønn, og sa: «Min sønn!» Han svarte: «Ja, her er jeg.» Så sa han: «Se,

---

¹ Alle bibelsitatene er fra Bibelselskapets oversettelse 2011. Vi utelater versinndelingen.

jeg er blitt gammel og vet ikke når jeg kommer til å dø. Ta nå jaktutstyret ditt, pilkoggeret og buen. Gå ut på marken og skyt noe vilt til meg! Lag noen velsmakende retter, noe jeg liker godt! Kom hit med dem og la meg spise, så jeg kan velsigne deg før jeg dør.»

Rebekka lyttet mens Isak snakket med Esau, sønnen sin. Så gikk Esau ut på marken for å skyte noe vilt som han kunne ta med seg hjem. Da sa Rebekka til Jakob, sønnen sin: «Hør her! Jeg hørte at din far snakket med din bror Esau og sa: Hent noe vilt til meg, lag noen velsmakende retter og la meg spise! Så vil jeg velsigne deg for Herrens ansikt før jeg dør. Hør nå på meg, min sønn, og gjør som jeg sier! Gå bort til småfeet og hent to fine kje, så skal jeg lage noen velsmakende retter til faren din, noe han liker godt. Dem skal du bære inn til far så han kan spise og velsigne deg før han dør.»

Da sa Jakob til moren, Rebekka: «Men Esau, broren min, er hårete, mens jeg er glatt. Kanskje far kjenner på meg og finner ut at jeg holder ham for narr, og så fører jeg forbannelse over meg i stedet for velsignelse.» «Den forbannelsen skal jeg ta på meg, sønnen min», sa moren. «Bare hør på meg og gå og hent kjeene!» Han gikk og hentet kjeene og kom til moren med dem. Hun laget noen velsmakende retter, slike som faren likte godt. Rebekka fant fram de beste klærne til Esau, den eldste sønnen – de lå i huset hennes – og kledde opp Jakob, den yngste sønnen, i dem. Skinnene av kjeene la hun om hendene og den glatte nakken hans. Så ga hun Jakob, sønnen sin, de velsmakende rettene og brødet hun hadde laget til.

Han gikk til faren og sa: «Far!» «Ja, min sønn», sa han, «hvem er du?» Da sa Jakob til faren: «Jeg er Esau, din førstefødte sønn. Jeg har gjort det du sa til meg. Sett deg opp og spis av viltet mitt, så du kan velsigne meg!» Isak sa til sønnen: «Hvordan kunne du finne noe så fort, min sønn?» Han svarte: «Herren din Gud lot det løpe rett imot meg.» Da sa Isak til Jakob: «Kom hit, min sønn, så jeg kan få kjenne på deg om du er min sønn Esau eller ikke!» Jakob gikk bort til faren sin så han fikk kjenne på ham, og Isak sa: «Det er stemmen til Jakob, men hendene til Esau.» Isak kjente ham ikke igjen, for hendene hans var hårete som hendene til Esau, broren hans. Og han velsignet ham.

Så spurte han: «Er du virkelig Esau, sønnen min?» Jakob svarte: «Det er jeg.» Da sa Isak: «Sett maten fram for meg. Jeg vil spise av viltet til sønnen min så jeg kan velsigne deg!» Jakob satte maten fram for ham, og han spiste. Han kom også med vin til ham, og han drakk. Så sa Isak: «Kom hit og kyss meg, min sønn!» Han gikk fram og kysset ham. Da kjente faren lukten av klærne hans. Han velsignet ham og sa:

«Kjenn, lukten av min sønn
er lik lukten av en eng
som Herren har velsignet!

Måtte Gud gi deg dugg fra himmelen,
fruktbar jord
og rikelig av korn og ny vin!

Folk skal tjene deg,
folkeslag bøye seg for deg.

Vær herre over dine brødre,
din mors sønner skal bøye seg for deg.
Forbannet er de som forbanner deg,
velsignet er de som velsigner deg!»

Med det samme Isak hadde velsignet Jakob – han hadde bare så vidt forlatt faren – kom Esau, broren hans, hjem fra jakten. Også han laget noen velsmakende retter og bar dem inn til faren. «Far», sa han, «vil du ikke stå opp og spise av viltet som sønnen din kommer med, så du kan velsigne meg!» Isak, faren hans, spurte: «Hvem er du?» Han svarte: «Jeg er din førstefødte sønn, Esau.» Da begynte Isak å skjelve, han skalv voldsomt og sa: «Hvem var det da som kom til meg med noe vilt han hadde skutt? Jeg spiste av det før du kom, og så velsignet jeg ham, så nå er han velsignet.» Da Esau hørte hva faren sa, satte han i et høyt skrik. Så sa han: «Velsign meg også, far!» Men han svarte: «Din bror kom med svik og tok velsignelsen din.» Da sa Esau: «Er det derfor han heter Jakob? Nå har han lurt meg to ganger. Han tok førstefødselsretten min, og nå har han tatt velsignelsen min også.» Så sa han: «Har du ikke en velsignelse til meg også?» Isak svarte Esau: «Nå har jeg satt ham til herre over deg, og alle brødrene hans har jeg gjort til tjenere for ham. Jeg har sørget for korn og ny vin til ham. Hva kan jeg da gjøre for deg, sønnen min?» «Far, har du bare én velsignelse?» sa Esau. «Velsign meg også, far!» Og Esau gråt høyt. Da sa Isak til ham:

«Se, langt borte fra fruktbar jord skal du bo,
der ingen dugg faller fra himmelen.
Av sverd skal du leve,
din bror skal du tjene.
Men når du river deg løs,
skal du kaste åket hans av nakken».

Det er en familiehistorie full av svik, løgn, bedrag og konflikt. Slik er altså begynnelsen på Israels historie. Det vitner om en familie i krise, og konsekvensen blir sorg, bitterhet og hat (vers 41ff):

Esau la Jakob for hat på grunn av velsignelsen som faren hadde gitt ham. Og Esau sa i sitt hjerte: «Snart kommer dagene da vi skal sørge over far. Da skal jeg drepe Jakob, min bror.» Rebekka fikk vite hva Esau, den eldste sønnen, hadde sagt. Da sendte hun bud etter Jakob, den yngste sønnen, og sa: «Hør! Esau, broren din, vil hevne seg på deg og drepe deg. Hør nå på meg, sønn! Flykt straks til Laban, broren min, i Harran! Bli hos ham noen dager, til raseriet har lagt seg hos broren din, til vreden hans har vendt seg fra deg og han har glemt det du gjorde mot ham! Da skal jeg sende bud og hente deg derfra. Hvorfor skulle jeg miste dere begge på en og samme dag?»

For Esau må det i tillegg ha vært en smerte at foreldrene ikke likte de kvinnene han hadde tatt som koner. Jakob ble sendt tilbake til morens familie slik at han kunne finne en kone av egen slekt.

På veien møtte Gud Jakob gjennom en drøm (28,12ff). Vi kunne ventet en domstale over Jakob fra Gud, men i stedet hører vi at Gud gir Jakob et løfte. Jakobs svik og løgn er ikke så

stort at Gud forandrer på sin plan om å velsigne alle slekter på jorden gjennom Israel. Slik står det:

Se, en stige var reist på jorden, og toppen av den nådde til himmelen. Og se, Guds engler gikk opp og gikk ned på den. Da sto Herren foran ham. Han sa: «Jeg er Herren, din far Abrahams og Isaks Gud. Den jorden du ligger på, vil jeg gi til deg og din ætt. Din ætt skal bli som støvet på jorden. Du skal bre deg ut mot vest og øst, mot nord og sør, og i deg og din ætt skal alle slekter på jorden velsignes. Se, jeg vil være med deg og bevare deg overalt hvor du går, og føre deg tilbake til dette landet. For jeg skal ikke forlate deg, men gjøre det jeg har lovet deg.»

Da våknet Jakob av søvnen og sa: «Sannelig, Herren er på dette stedet, og jeg visste det ikke!» Han ble redd og sa: «Hvor skremmende dette stedet er! Dette må være Guds hus, her er himmelens port.»

Om morgenen sto Jakob tidlig opp. Han tok steinen han hadde hatt under hodet, og reiste den som en støtte. Så helte han olje over den. Han kalte stedet for Betel. Men tidligere het byen Lus.

Så ga Jakob dette løftet: «Om Gud er med meg og bevarer meg på veien der jeg går, om han gir meg brød å spise og klær å ha på meg og lar meg vende tilbake til farshuset mitt i fred, da skal Herren være min Gud. Denne steinen, som jeg har reist som en støtte, skal være Guds hus.

«Guds hus» heter på hebraisk Bet-El. Jakob erfarer Guds nærvær på dette stedet. «Her er himmelens port,» sier han. «Guds hus» er dermed ikke først og fremst en bygning, men det stedet der Gud lar oss møte Ham – om det er ute i ødemarken, på veien eller ved en stein.

Så kom Jakob til onkelen Laban, sin mors bror (kap. 29). Historien om dem forteller at både Laban, Rebekka og Jakob har en karakterbrist, nemlig det å lure andre. De tar det ikke så nøye med sannheten, men tenker først og fremst på hva som gagnar dem selv.

Labans behandling av sin nevø og svigersønn er illustrerende. Labans to døtre som blir Jakobs koner, søstrene Lea og Rakel, er heller ikke forbilledlig. La oss si det slik: Matriarkene og patriarkene i Israels historie er ikke «engler». De er høyst menneskelige med syndige karaktertrekk; som kristne ville vi si at de er «kjødelige». Det vi i Det nye testamentet lærer om Åndens frukt, er i stor grad fraværende. De er ikke fylt av kjærlighet, fred og overbærenhet, men av egoisme, løgn, sinne og misunnelse. Men det er altså slike mennesker Gud brukte – og fortsatt bruker – i frelseshistorien.

Etter mange vanskelige år hos onkelen Laban flykter Jakob sammen med konene sine og alle barna. Jakob sier til Rakel og Lea: «Jeg ser på ansiktet til faren deres at han ikke er den samme mot meg som før. Men min fars Gud har vært med meg» (31,5).

Da Jakob og hans familie er på flukt, innser han den uretten han har gjort mot sin bror Esau. Det gjør ham veldig redd. Og her startet Jakobs reise inn i et landskap der han lærer ydmykhet. Kapittel 32 er et avsnitt til grundig studium. I utgangspunktet var Jakob ufordragelig, men Gud vil forandre karakteren hans. Jakob ber inderlig til Gud om nåde. Det leder ham inn i en svær indre kamp, det vi kaller omvendelse. Vi leser litt:

Jakob sendte budbærere foran seg til sin bror Esau i Se'ir-landet, på markene i Edom. Han befalte dem: «Dette skal dere si til Esau, min herre: Så sier Jakob, din tjener: Jeg har holdt til hos Laban og har vært der helt til nå. ... Nå sender jeg bud og gjør dette kjent for herren min, i håp om at du vil se på meg med velvilje.»

Budbærerne kom tilbake til Jakob og sa: «Vi møtte Esau, broren din, og nå kommer han imot deg med fire hundre mann.» Da ble Jakob grepet av redsel og angst.

Og så fra vers 9:

Så ba Jakob: «Du min far Abrahams Gud, du min far Isaks Gud! Herre, du som sa til meg: Vend tilbake til landet ditt og slekten din, så skal jeg vise deg godhet! Jeg er ikke verdig all den miskunn og troskap som du har vist din tjener ... Berg meg fra min bror Esaus hånd! Jeg er redd for ham. Han kan komme og slå i hjel meg og mine, både mor og barn. Men du sa at du ville vise godhet mot meg og la min ætt bli som havets sand, som ingen kan telle.» Og han ble der den natten.

Deretter følger mer av Jakobs sjelekamp og bønnekamp (fra vers 21):

Jakob var alene tilbake. Og en mann kjempet med ham helt til det grydde av dag. Da mannen så at han ikke kunne vinne over ham, ga han Jakob et slag over hofteskålen, så hoften gikk ut av ledd mens de kjempet. Og han sa: «Slipp meg, for morgenen gryr!» Men Jakob svarte: «Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg.» «Hva heter du?» spurte mannen. «Jakob», svarte han. Da sa mannen: «Du skal ikke lenger hete Jakob. Israel skal være navnet ditt, for du har kjempet med Gud og mennesker og vunnet.» Da ba Jakob: «Si meg navnet ditt!» Han svarte: «Hvorfor spør du om navnet mitt?» Og han velsignet ham der.

Jakob kalte stedet Peniel. «For jeg har sett Gud ansikt til ansikt og enda berget livet.»

Jakob kjempet med Gud. Den syndige Jakob møter den hellige Gud. Den syndige Jakob blir en angrende mann. Den hovmodige og egoistiske Jakob er blitt en redd og liten mann. Nå må han kjempe for å få Guds nåde og tilgivelse. Jakobs omvendelse og ydmyke bønn til Gud forandrer alle ting.

Hva forteller et ansikt?

Legg merke til dette med ordet «ansiktet» i alle disse avsnittene. Det snakkes om både Labans ansikt og Guds ansikt. Men i møtet mellom Jakob og broren Esau er det vi virkelig får en anskuelsesundervisning om hva et ansikt forteller (kapittel 33):

Jakob så opp og fikk øye på Esau, som kom med fire hundre mann. Da fordelte han barna mellom Lea, Rakel og de to slavekvinnene. Han stilte slavekvinnene og barna deres lengst framme, Lea og barna hennes bak dem og Rakel med Josef bakerst. Selv gikk han foran dem og bøyde seg sju ganger til jorden, til han kom bort til broren sin. Men Esau sprang imot ham og omfavnet ham, kastet seg om halsen på ham og kysset ham. Og de gråt. Esau så opp og fikk øye på kvinnene og barna. Da sa han: «Hvem er det du har med deg?» Jakob svarte: «Det er de barna som Gud i sin nåde

har gitt din tjener.» ... Esau spurte: «Hva ville du med hele den flokken jeg møtte?» «Jeg ville at min herre skulle se på meg med velvilje», svarte han. Da sa Esau: «Jeg har rikelig, bror. Behold du det som er ditt!» «Nei, kjære deg», svarte Jakob, «ser du på meg med velvilje, så ta imot gaven min! For **da jeg så ditt ansikt, var det som om jeg så Guds eget ansikt; så vennlig var du mot meg.** Ta nå imot gaven som jeg lot sende deg! For Gud har vært nådig mot meg, og jeg har alt jeg trenger.» Jakob ba ham så inntrengende at han tok imot gaven.

Da sa Esau: «La oss bryte opp og dra videre, så skal jeg dra like foran deg.» ... Da sa Esau: «Tillat meg å la noen av mennene mine bli igjen hos deg.» Men han svarte: «Hvorfor det? Det er nok at **min herre ser på meg med velvilje.**»

Samme dag snudde Esau om og dro til Se'ir. Jakob dro til Sukkot og bygde seg et hus der. Han laget løvhytter til buskapen sin, derfor kalte han stedet Sukkot.

Jakob kom vel fram til byen Sikem, ... Der reiste han et alter og kalte det El-Elohe-Israel.

«Da jeg så ditt ansikt, var det som å se Guds eget ansikt,» sier Jakob og legger til: «Så vennlig var du mot meg.» Litt senere sier han: «Det er nok at min herre ser på meg med velvilje.» Vi vet hva et mørkt ansikt og mørke øyne – uansett farge – signaliserer. Og vi vet hva et strålende, blidt ansikt og blide øyne forteller. Et lite barn forstår det, og voksne skjønner det. Av og til kan det blide ansiktet – enten det er menneskers eller Guds – være fortjent, andre ganger kan det være ufortjent, bare av kjærlighet og nåde.

Jakobs ord kan også oversettes med «englers ansikt». Det hebraiske ordet אֱלֹהִים – Elohim – kan bety begge deler.

Det er denne tanken om Guds milde ansikt vi møter i den aronittiske velsignelsen i Fjerde Mosebok (6,24ff).

Herren velsigne deg
og bevare deg!

Herren la sitt ansikt lyse over deg
og være deg nådig!

Herren løfte sitt ansikt mot deg
og gi deg fred!

De skal sette mitt navn på israelittene, og jeg vil velsigne dem.

Når Herrens ansikt lyser, betyr det nåde og fred, shalom – fullkommen fred og forsoning. Det er det samme ordet på hebraisk – panah פָּנָה - som er oversatt med ansikt og åsyn. Vi sier ofte at vi er så glade for å «se ditt blide åsyn». Nettopp: Det gjenspeiler Gud i hans nåde, barmhjertighet, kjærlighet, omsorg og fullkomne fred! Guds nærvær kan beskrives som «Hans ansikts nærvær נִצְרָה ».

Bet El

Betel – Bet El – Guds hus møter vi ofte i historien om Jakob. Enda en gang skjer det noe viktig i Betel, slik det fortelles i kap. 35:

Gud sa til Jakob: «Bryt opp, dra til Betel og slå deg ned der! Der skal du bygge et alter for Gud, han som viste seg for deg da du rømte fra Esau, broren din.» Da sa Jakob til sitt hus og til alle dem som var med ham: «Få bort de fremmede gudene som finnes hos dere, rens dere og skift klær! Vi skal bryte opp og dra til Betel! Der vil jeg bygge et alter for Gud, han som svarte meg den dagen jeg var i nød, og som var med meg på veien.» ... Da de brøt opp, kom en redsel fra Gud over byene der omkring, så ingen forfulgte Jakobs sønner.

Jakob og alt folket som var med ham, kom til Lus, det er Betel, i Kanaan. Der bygde han et alter og kalte stedet El-Betel, for der hadde Gud åpenbart seg for ham da han rømte fra broren sin. ...

Etter at Jakob var kommet hjem fra Paddan-Aram, viste Gud seg på nytt for ham og velsignet ham. Gud sa til ham:

«Navnet ditt er Jakob.

Men nå skal du ikke lenger kalles Jakob;

Israel skal være navnet ditt.»

Slik fikk han navnet Israel. Så sa Gud til ham:

«Jeg er Gud, Den veldige (El Shaddai).

Vær fruktbar og bli tallrik!

Et folk, ja, mange folkeslag

skal stamme fra deg,

det skal være konger blant dine etterkommere.

Det landet jeg ga

til Abraham og Isak,

gir jeg deg.

Til din ætt etter deg

gir jeg landet.»

Så fór Gud opp fra ham, fra det stedet hvor han hadde snakket med ham. Jakob reiste en støtte på dette stedet, en støtte av stein. Han øste drikkoffer på den og helte olje over den. Og Jakob kalte stedet hvor Gud hadde snakket med ham, Betel.

Israel

«**Israel skal være ditt navn!**» sier Gud. Men hva betyr navnet Israel לְיִשְׂרָאֵל? Navnet er sammensatt av El (Gud) og ordet for å kjempe eller ha brytekamp med: «Du har hatt brytekamp»

= sareta - יִשְׂרָאֵל). ([Israel Definition and Meaning - Bible Dictionary \(biblestudytools.com\)](http://biblestudytools.com))

Det Gud hadde gitt Abraham, bekreftes for Jakob. Det var ikke Jakobs fullkomne liv som gjorde at Gud holdt fast på løftet. Det var Guds trofasthet mot den pakten han har sluttet. Igjen ser vi

betydningen av ordet pakt (berit): Det er Gud som i sin suverenitet både inngår og holder oppe en pakt. Pakten med Abraham Isak og Israel vil han ikke bryte.

Etter dette handler Første Mosebok i hovedsak om Josef og brødrene. Men mot slutten møter vi Jakob igjen. Før han dør, velsigner han hver enkelt av de tolv sønnene sine med forskjellige profetiske velsignelser. Den viktigste av alle disse velsignelsene, er den han profeterer over Juda (49,8ff):

Juda, deg priser dine brødre,
du har hånden på fiendens nakke,
din fars sønner bøyer seg for deg.

Juda er en løveunge!
Fra byttet reiser du deg opp, min sønn.
Han legger seg til ro og strekker seg som en løve,
som en løvinne – hvem vekker ham?

Septer skal ikke vike fra Juda
eller herskerstav fra hans føtter
til han som eier den, kommer,
han som folkene skal lyde.

Jakob, en av Israels og jødenes stamfedre, peker helt fram mot «Judas' septer», Messias, Jesus.